

Panium — Üçünji San

Görnüş we bellenilen wagt: pygamberlik taýdan bir meňzeşlik

Jeff Pippenger

2025-02-28

On gyz hakyndaky tymsal ýüz kyrk dört münüň taryhynda sözme-söz gaýtalanýar. Habakuk kitabyňyň ikinji baby, ahyrda sözleýän görnüşi kesgitlemek bilen, şol tymsalyň özenini öňe sürýär.

Men garawul ýerimde duraryn, minaranyň üstünde orun alaryn; maňa näme diýjekdigine we ýazgarylanymda näme jogap berjegime garaşyp syn ederin. Reb maňa jogap berip, şeýle diýdi: «Görnüş ýaz, ony tagtalaryň üstünde aýdyň beýan et, ony okaýan adam ylgap bilsin. Çünki görnüş heniz bellenen wagt üçindir, ýöne ahyrynda ol sözlär we ýalan sözlemez; gijä galsa-da, oňa garaş; çünki ol hökman geler, gijä galmaz. Ine, göwni ýokary bolan adamyň jany onuň içinde dogry dälidir; emma dogruçyl öz imany bilen ýaşar». Habakkuk 2:1–4.

Danyýel kitabyňyň on birinji babyndaky ýigirmi ýedinji aýat hem “bellenen wagty” görkezýär.

Bu iki patyşanyň hem ýürekleri ýamanlyk etmäge meýillidir, olar bir saçagyň başynda ýalan sözlärler; emma bu üstünlik getirmez, çünki ahyrzaman heniz bellenen wagtda bolar. Daniel 11:27.

Rim tarapyndan berjaý edilýän «görüniş» «bellengili bir wagt» üçindir, we ýüregi ýamanlyk etmäge gönükdirilen hem-de bir saçagyň başynda ýalan sözleýän iki patyşa, «görünişiň» «gürlemezinden» öň gelip ýetýän pygamberlik ýolbelgisini görkezýärler. Bellengili wagtdan öň iki patyşa «ýalan» sözleýär; emma «görüniş» bellengili wagtda gürlände, ol ýalan sözlemeýär. Bellengili wagt ABŞ-daky Ýekşenbe kanunydyr, saçagyň başyndaky duşuşyk bolsa pygamberlik döwrüniň başlanmagyny alamatlandyrýar. «Görüniş» taryhda Ýekşenbe kanunynda amala aşýar, emma ol Ýekşenbe kanunyndan öňünden berjaý edilýär. Bu hakykat aýdyňdyr, çünki wepaly bolanlara «görünişe» garaşmak tabşyrylýar, hem-de olara «görünişi» yglan etmek buýurylýar. Eger «görüniş» entek berjaý edilmedik bolsa, ony ýerine ýetmeginden öň yglan edip bilmezdiler.

Ýeremiýa görnüşe “garaşýanlary” görkezýär:

Ýa Reb, Sen bilýärsiň: meni ýatla, maňa nazar sal we meni yzarlayanlardan öç al; Öz sabyrlylygyňda meni ýok etme: bilgin, men Seniň hatyrang üçin masgaralanyp ejir çekdim. Seniň sözleriň tapyldy, men olary iýdim; Seniň sözüň meniň üçin ýüregimiň şatlygy we şowhuny boldy; çünki men Seniň adyň bilen atlandyryldym, eý Hökmürowan goşunlaryň Reb Hudaýy. Men masgaralaýjylaryň jemagatynda oturmadym, ne-de şatlandym; Seniň elniň sebäpli men ýalňyz oturdym: çünki Sen meni gazap bilen doldurdyň. Näme üçin meniň agyrym dowamly, ýaram bolsa bejerilmesiz, sagalmagy ret edýär? Sen meniň üçin bütinleý ýalançy ýaly, tükenýän suwlar ýaly boljakmy? Şonuň üçin Reb şeýle diýýär: Eger sen dolansaň, Men seni ýene getirerin, sen Meniň önümde durarsyň; eger gymmatlyny bihaýadan aýyrsaň, sen Meniň agzym ýaly bolarsyň: goý, olar saňa dolansynlar; emma sen olara dolanma. Men seni bu halka garşy gala ýaly бүрүнч diwar ederin: olar saňa garşy söweşerler, emma saňa üstün çykyp

bilmezler; çünki Men seni halas etmek we gutarmak üçin seniñ bilenem, diýýär Reb. Men seni ýamanlaryň elinden gutararyn, wehşileriň elinden halas ederin. Ýeremiýa 15:15–21.

ABŞ-da ýekşenbe kanuny “ýatlamak” nyşanynyň bellenýän ýeridir. Hemişe ýatlanmaly bolan Sabat günü hut şol ýerde ahyrky synag meselesine öwrülýär. Unudylyp gidilen Tirenîň jelep zenany hut şol ýerde ýatlanýar. Babylonyň günälerini Hudaý hut şol ýerde ýatlap, oňa iki esse höküm berýär.

Gepleşik ýeri, sözlemegiň ýerleşýän ýeri ABŞ-daky ýekşenbe kanunydyr, çünki şol ýerde ýer haýwany aňdarha ýaly “gepleýär”. Şol bir gepleşik ýerinde Balaamyň pygamberlik hataryndaky eşek hem “gepleýär”. Ýahýa Çokundyryjy dünýä inende, ylahy taýdan sözlemekden çäklendirilen kakasy Zakaryýa hem “gepleýär”.

Şeýle bolup geçdi: sekizinji gün olar çagany sünnet etmäge geldiler; hem-de ony atasynyň adyna görä Zakaryýa diýip atlandyrmak islediler. Emma ejesi jogap berip diýdi: «Ýok, ol Ýahýa diýip atlandyrylar». Olar oňa: «Garyndaşlaryň arasynda bu at bilen atlandyrylýan hiç kim ýok» diýdiler. Soňra onuň kakasyna yşarat edip, çaganyň nähili atlandyrylmagyny isleýändigini soradylar. Ol bir ýazgy tagtasyny sorap alyp, şeýle ýazdy: «Onuň ady Ýahýa». Munuň üstüne olaryň hemmesi haýran galdy. Şol bada onuň agzy açyldy, dili çözüldi, ol gepledi we Hudaýy wasp etdi. Luka 1:59–64.

ABŞ-da ýekşenbe kanuny kabul edilende, papalygyň ölüm howply ýarasy sagalýar we ol ýediden bolan sekizinji patyşalyga öwrülýär; şol wagtda-da ABŞ, onuň prezidenti Donald Trump bolsa ýediden bolan sekizinji prezidentdir. Hut şol bir wagtda ýüz kyrk dört mün baýdak hökmünde ýokary galdyrylýar. Ýüz kyrk dört mün ýediden bolan sekizinji ýygnakdyr. Ýekşenbe kanunynda sekiz sany bellenýär, we Ýahýa sekizinji günde sünnet edilipdi, Zakaryýa hem şol wagtda gepledi. Zakaryýa “Hudaý ýatlapdyr” diýmegi aňladýar. Ýekşenbe kanuny “ýatlanmaly” bolan hakyky Sabatyň galp nusgasydyr. Ýekşenbe kanunynda Suruň zynaçy aýaly “ýatlanýar.” Hut ýekşenbe kanunynda Hudaý Babylyň günälerini “ýatlaýar” we onuň höküm-jezasyny iki esse artdyryar.

Ýermeýa ilkinji lapykeçligi başdan geçirenleri we gijä galýan görnüşe garaşýanlary aňladýar. Ol, bellenen wagtda görnüş sözläp, ýalan sözlemeýän mahaly, Hudaýyň agzy bolýan wepaly adamlary aňladýar. Bellenen wagtda sözleýän görnüşüň önünden iki patyşanyň bir saçagyň başynda biri-birine ýalan sözlemegi bolup geçýär. Şol waka ýekşenbe kanunundan ön bolup geçýär we şonuň üçin hem on üçünji aýatdan on başınjy aýada çenli beýan edilişi ýaly Paniýumyň taryhynda ýüze çykýar; bu bolsa “halkyň talaňçylarynyň” “görnüşü” berkarar edýän şol bir döwürdir.

Şol döwürde günorta patyşasyna garşy köp adamlar galarlar; halkyňdan talaňçylar hem görşüni berkitmek üçin özlerini beýgeldiler; emma olar ýykylarlar. Daniel 11:14.

“Garakçylar” Rimdir, hem-de ahyrzamanda Rim katoliklikdir. Papa görüşü berkarar edýär, muny bolsa Ýekşenbe kanunynyň ön ýanyndaky döwürde edýär. Ol muny Panium söweşine goşulyşmak arkaly edýär; şol ýerde Trump Putiniň üstünden üstün çykýar. Söweş b.e. öňki 200-nji ýylda bolup geçdi; hut şol ýyl butparaz Rim pygamberlik taryhyna girdi. Beýik Pompeý b.e. öňki 63-nji ýylda Iýerusalimi basyp aldy. Bu waka onuň Gündogardaky ýörişiniň dowamynda, Haşmonaý doganlar II Girkān bilen II Aristobulyň arasyndaky raýat urşuna goşulan mahaly bolup geçdi. Pompeý II

Girkānyň tarapyňy tutdy, Iýerusalimi gabady we üç aýlyk gabawdan soň ahyrynda şäheri ele geçirdi. Bu waka Ýahudanyň garaşsyzlygynyň soňuny we sebitde Rim gözegçiliginiň başlanmagyny alamatlandyrdy; bu sebit soňralar Rim häkimiýetiniň astyndaky bir welaýata öwrüldi.

Ýekşenbe kanunyndan ozal papa Paniýum söweşi bilen baglanyşykly taryhyň içine goşulýar. Ol pygamberlik taryhyna girende, onuň peýda bolmagy görnüşi berkidýär; ol görnüş, ABŞ-da Ýekşenbe kanunyň “bellenen wagtynda” entek “gürlär”. “Gijä galan” “görnüş” bolsa, on gyzyň timsalyndaky gijä galma döwrüniň başlanmagyny bellän şowsuz çaklamadyr. Şeýle hem ol Ylham kitabynyň on dördünji babyndaky üç perişdäniň ikinjisiniň gelmegini belläpdi. Bu, garaşmak döwrüni başlatan şowsuz çaklama bolup, gijä galandygyna garamazdan, onuň ýerine ýetmegine “garaşmaga” berlen höweslendirmede.

Millerçi taryhynda gijikme döwri 1844-nji ýylyň 12-nji awgustyndan 17-nji awgustyna çenli Exeter düşelge ýygnaýynda tamamlandy. Şowsuz çaklamanyň netijesinde dörän lapykeçlik, gyzlaryň iki toparynda häsiýeti gutarnykly kemala getirmek üçin niýetlenen garaşmak döwrüni başlatdy; ondan soň bolsa öňki şowsuz çaklamanyň düşündirişi geldi. Exeterdäki düşündiriş, bu görnüş ýerine ýetirilende onuň bilen bagly jikme-jiklikleri kesgitleýär. Şol bir häsiýetleri Matta kitabynyň on altynjy babynda hem görmek bolýar, haçan-da Mesih Öz şägirtlerini Kesariýa Filipä alyp gidende. Şol pursatdan başlap, Mesih şägirtlerine haçda nämeleriň boljakdygyny gönüden-göni öwredip başlady.

Şol wagtdan başlap, Isa öz şägirtlerine Iýerusalime gitmelidigini, ýaşululardan, baş ruhanylardan we kanunçylardan köp jebir çekmelidigini, öldürilmelidigini we üçünji gün direlmelidigini görkezmäge başlady. Matta 16:21.

Bellemeli zat şudur: ýaňy sitata getirilen aýat, Isanyň Petrusa Isany Mesih, diri Hudaýyň Ogly diýip ykrar etmeginde Mukaddes Ruh tarapyndan ugrukdyrylandygyny görkezmeginiň bilen, soňra Mesih olara geljekdäki haç barada öwredip başlanda Petrusun bu habara garşy çykmagy we Mesihni Petrusa Şeýtany diýip ýüzlenmeginiň arasynda ýerleşýär. Görnüş berkarar edilende açylýan habar, ikisi-de Petrus arkaly şekillendirilen, sežde edýänleriň iki toparyny emele getirýär.

Kaýsariýa Filipi Paniumdyr, we olaryň ikisi hem Mesihni hatynda haçyň bellenen wagtynda, Millerçi taryhynda 1844-nji ýylyň 22-nji oktýabryna we şu günki Ýekşenbe kanunyňa alyp barýar. Panium, Kaýsariýa Filipi we Exeter lager ýygnaýy şol bir pygamberlik ýol görkezijisidir. Hut şu ýol görkezijisinde papanyň hekaýa girizilmegi bilen görnüş berkidilýär. Görnüşiň berkidilmegi bellenen wagtdan öň gelýär, çünki Kaýsariýa Filipi haçdan öň geldi, Exeter lager ýygnaýy 1844-nji ýylyň 22-nji oktýabryndan öň geldi, we b.e.ö. 200-nji ýylda Panium b.e.ö. 63-nji ýylda Pompeýiň Iýerusalimi basyp almagyndan öň geldi. ABŞ-da Ýekşenbe kanunyndan biraz öň, Tireň ýeňlesi bolan papa pygamberlik taryhyna aç-açan girer. Ol şeýle edeninde, görnüş berkidilýär.

Görüş on birinji babyň üçünji ynançly urşunda berkidilýär. Birinji ynançly uruş soňky ynançly uruşy şekillendirýär; şonuň üçin soňky ynançly uruş hem birinjiň şol bir pygamberlik aýratynlyklaryna eýe bolar. Jemagatyň hökümdary diýen manyny berýän Wladimir adynda şekillendirilýän günortanyň patyşasy, papa bilen ABŞ-nyň prezidentiniň arasyndaky bileleşik

arkaly süpürilip aýrylar. Ylham kitabyňyň on ýedinjäniň ýerine ýetmeginde soňky papa ýediden bolan sekizinji bolar; soňky prezident hem ýediden bolan sekizinji bolar, edil bir ýüz kyrk dört münüň nyşany ýaly.

Başlangyçda papa bilen prezidentiň arasyndaky gatnaşyk “gizlin bileleşik” bolupdy, sekizinji we soňky prezidentiň papa bilen bileleşigi hem “gizlin” bolar, çünki bu döwürde Suruň zynahory pygamberlik taýdan “unudylandyr”. Reýgan bilen Papa Ioann Pawel II-niň arasyndaky bileleşik gizlindi, ýöne şol bir wagtyň özünde papa ýer ýüzünde iň aňsat tanalýan keşbe öwrüldi. Ýer ýüzüniň ähli patyşalary bilen zyna edýän Suruň zynahory babatda “unudylýan” zat, papalygyň belli bir häsiýetidir; ol onuň ähli günälerini bir gozgalaňçylyk kategoriýasyna jemleýär. Şol häsiýet Katolik ybadathanasynyň “ýalňyşmazlyk” baradaky talabydyr. Bu hakykat şonçak derejede möhüm welin, men indi bu makalany Uýam Waýtyň bir baby bilen jemlärim. Biz bu ugurlary indiki makalada dowam etdireris, ýöne siz The Great Controversy-den alnan aşakdaky baby okaýarkanyz, Trampyň kabinet agzalarynyň tas hemmesiniň Rim Katoligidigini, muňa Pentekostalizmiň garyşyandygyny we ýakynda Injiliň pygamberligindäki antihrist üçin köpçülikleýin dogma edilmegini talap eden Franklin Grahamyň hemişe duýulýan täsiriniň bardygyny ýadyňyzda saklaň.

“Wyždanyň Azatlygy Howp Astynda”

“Protestantlar häzirki wagtda romanizme öňki ýyllara garanyňda has uly hoşniýetlilik bilen seredýärler. Katolisizmiň agalyk etmeýän, hem-de papistleriň täsir gazanmak üçin ylalaşykly ýol tutýan ýurtlarynda reformirlenen ybadathanalary papalyk iýerarhiýasyndan aýyrýan taglymatlar babatda barha artýan biperwaýlyk bar; ahyrky netijede, möhüm meselelerde biziň çak edilişi ýaly beýle giň tapawutlanmaýandygymyz, hem-de biziň tarapymyzdan azajyk eglişik edilse, Rim bilen has gowy düşünişige geljekdigimiz baradaky pikir barha kök urýar. Bir zamanlar Protestantlar şeýle gymmat bahadan satyn alnan wyždan azatlygyna örän uly gymmat berýärdiler. Olar çagalaryna popizmi ýigrenmegi öwredýärdiler we Rim bilen ylalaşyk gözlemegi Hudaýa wepasyzlyk hasap edýärdiler. Emma indi beýan edilýän garaýyşlar nähili derejede düýpgöter başga!”

Papalygy goraýjylar ybadathananyň töhmet astynda galandygyny yglan edýärler, we protestant dünýäsi bu beýannamany kabul etmäge meýillidir. Köp adamlar häzirki döwrüň ybadathanasyny nadanlygyň we garaňkylygyň asyrlary döwründe onuň höküm süren wagtlaryny alamatlandyran nejislikler we bihaýalyklar boýunça kazyýet etmek adalatsyzlykdyr diýip öňe sürýärler. Olar onuň elhenç rehimsizligini şol döwürleriň wagşylygynyň netijesi hökmünde ötüňç edýärler we häzirki zaman siwilizasiýasynyň täsiriniň onuň garaýyşlaryny üýtgedendigini nygtaýarlar.

“Bu adamlar bu tekepbir güýjüň sekiz ýüz ýyl bäri öňe süren ýalňyşmazlyk iddiasyny unutdylarmy? Bu iddia ondan ýüz öwrülen bir zat bolmakdan juda daşda galyp, on dokuzynjy asyrdan öňküsinden hem has berk ynam bilen tassyklandy. Rim ‘ybadathananyň hiç wagt ýalňyşmandygyny; Mukaddes Ýazgylara görä-de hiç wagt ýalňyşmajakdygyny’ nygtaýşy ýaly (John L. von Mosheim, Institutes of Ecclesiastical History, book 3, century II, part 2, chapter 2, section 9, note 17), ol geçen asyrlarda öz ýoluny dolandyran ýörelgelerden nädip ýüz öwürüp

biler?”

Papa buthanasy özüniň ýalňyşsyzlyk hakyndaky talabyndan hiç haçan ýüz öwürmez. Öz dogmalaryny ret edýänlere garşy yzarlamalarynda eden zatlarynyň ählisini ol dogry hasap edýär; eger mümkinçilik döredilse, şol bir hereketleri gaýtadan etmezmi? Goý, häzirki wagtda dünýewi hökümetler tarapyndan girizilen çäklendirmeler aýrylsyn we Rim öňki güýjüne gaýtadan eýe edilsin, şonda tiz wagtdan onuň zalymlygy we yzarlamasy täzedan janlanar.

Tanymal ýazyjy wyždan azatlygy babatda papalyk iýerarhiýasynyň tutýan garaýşy, hem-de onuň syýasatynyň üstünlik gazanmagyndan aýratyn-da Amerikanyň Birleşen Ştatlaryna abanýan howplary hakda şeýle diýýär: “Amerikanyň Birleşen Ştatlarynda Rim katolisizmi babatda bildirilýän her bir aladany ýa-da gorkyny käbirleri yrymsyzlyk ýa-da çagalara mahsus sadalyk diýip hasap etmäge meýillidirler. Şeýle adamlar Rimçilige mahsus häsiýetde we tutumda biziň azat institutlarymyza garşy duşmançylykly hiç zat görmeýärler, ýa-da onuň ösmeginde hiç hili howatly alamat tapmaýarlar. Onda, ilki bilen, biziň dolandyryşymyzyň käbir düýpli ýörelgelerini Katolik Kilisesiniňkäleri bilen deňeşdireliň.”

Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň Konstitusiýasy wyždan azatlygyny kepillendirýär. Ondan ezizräk ýa-da has düýpli zat ýokdur. Papa Piýus IX 1854-nji ýylyň 15-nji awgustyndaky öz ensiklik hatynda şeýle diýdi: “Wyždan azatlygyny goramak ugrunda öňe sürülýän biderek we ýalňyş taglymatlar ýa-da samramalar iň howply ýalňyşlykdyr — döwletiň içinde ähli beýleki bela-beterleriň arasynda iň köp gorkulmaly kesel.” Şol bir papa 1864-nji ýylyň 8-nji dekabryndaky öz ensiklik hatynda “wyždan azatlygyny we dini ybadat azatlygyny öňe sürýänleri”, şeýle hem “ybadathananyň güýç ulanmagyna ýol berilmeýändigini tassyklaýanlaryň hemmesini” lagnat etdi.

“Amerikanyň Birleşen Ştatlarynda Rimiň aýratyn äheňi ýüreginiň üýtgändigini aňlatmaýar. Ol ejiz bolan ýerinde çydamlydyr. Yepiskop O’Konnor şeýle diýýär: ‘Dini azatlyk, diňe munuň tersini katolik dünýäsi üçin howp salmazdan amala aşyryp bolýança çydalýan zatdyr.’... Sent-Luisiň arhiýepiskopy bir gezek şeýle diýipdi: ‘Bidgatçylyk we imansyzlyk jenaýatdyr; hem-de hristian ýurtlarynda, mysal üçin Italiýada we Ispaniýada, ähli halk katolik bolan, hem-de katolik dini ýurduň kanunynyň aýrylmaz bir bölegi bolan ýerlerde, olar beýleki jenaýatlar ýaly jezalandyrylýar.’...”

“Katolik kilisesindäki her bir kardinal, arhiýepiskop we yepiskop papaga wepalylyk kasamyny edýär; şol kasamda şu sözler bar: ‘Bidgatçylar, bölünişikçiler we biziň ýokarda agzalan hökümdarymyza (papaga) ýa-da onuň ýokarda agzalan mirasdarlaryna garşy gozgalaň edýänleri men elimden gelen iň ýokary derejede yzarlaryn we olara garşy duraryn.’ — Josiah Strong, Our Country, 5-nji bap, 2–4-nji abzaslar.

Rim katolik jemagatynyň içinde hakyky mesihçileriň bardygy hakykatdyr. Ol ybadathanada münlerçe adam özlerinde bar bolan iň gowy ýagtylyga görä Hudaýa gulluk edýärler. Olara Onuň Sözüne elýeterlilik berilmeýär, şonuň üçin olar hakykaty saýgaryp bilmeyärler. Olar hiç wagt ýürekden edilýän diri gulluk bilen diňe görnüşler we döp-dessurlaryň gaýtalanyp durýan tapawudyny görmediler. Hudaý, aldawçy hem-de kanagatlandyрмаýan ynançda terbiýelenen bu janlara rehimdar mähir bilen garýar. Olary gurşap alan goýy garaňkylygyň içinden

ýagtylygyň şöhleleriniň aralaşmagyny üpjün eder. Olara Isada nähili bolsa, hakykaty şonuň ýaly açar, we köpler entek-de Onuň halky bilen bir hatarda öz ornuny eýelärler.

“Emma Romanizm bir ulgam hökmünde häzir hem, öz taryhynyň öňki hiç bir döwründäkiden, Mesihe degişli Hoş Habar bilen has sazlaşykly däldir. Protestant ybadathanalary uly garaňkylyk içindedirler; ýogsam olar zamanlaryň alamatlaryny saýgarardylar. Rim buthanasy öz meýilnamalarynda we hereket ediş usullarynda örän giň gerimlidir. Ol öz täsirini giňeltmek we öz güýjüni artdyrmak üçin her bir serişdäni ulanýar; dünýäniň üstünden gaýtadan gözegçiligi ele almak, yzarlamany täzedan dikeltmek we Protestantlygyň eden ähli işlerini puja çykarmak maksady bilen gazaply hem berk tutanýerli bir çaknyşyga taýýarlyk görýär. Katoliklik ähli taraplarda ilerleýär. Protestant ýurtlarynda onuň buthanalarynyň we ybadathanalarynyň sanynyň artýandygyna serediň. Amerikadaky onuň kollejleriniň we seminariýalarynyň Protestantlyar tarapyndan şeýle giňden goldanylýan meşhurlygyna serediň. Angliýada dabaralaýyn dessurlaryň ösýändigine we katolikleriň hataryna ýygy-ýygýdan geçilýändigine serediň. Bu zatlaryň bary Hoş Habaryň päk ýörelgelerine gadyr goýýanlaryň ählisinde aladany oýarmalydyr.

“Protestantlar papalygy ýoýup-gözelleşdirdiler we oňa howandarlyk etdiler; olar papistleriň özleriniň hem görüp geň galýan we düşüniş bilmeýän ylalaşyklaryny hem-de eglşikleri etdiler. Adamlar Rim katolisizminiň hakyky häsiýetine we onuň agalyk etmeginden garaşylmaly howplara gözlerini ýumýarlar. Halk raýatlyk we dini azatlyga garşy durýan bu iň howply duşmanyň öňe süýşmelerine garşylyk görkezmek üçin oýandyrylmalydyr.

Köp protestantlar katolik dinini özüne çekiji däldir diýip, onuň ybadatyny bolsa manysyz dabaralaryň içgysgynç gaýtalanýşy hasap edýärler. Ine, şu ýerde olar ýalňyşýarlar. Rim katolisizmi aldawa esaslanýan bolsa-da, ol gödek we başarnyksyz bir galpdyr. Rim buthanasynyň dini gullugy örän täsirli bir dabaradyr. Onuň ajaýyp daşky şöhle-si we salyhatly dessurlary halkyň duýgularyny özüne maýyl edýär we paýhasyň hem-de wyždanyň sesini dymdyrýar. Göz jadylanýar. Haşamatly ybadathanalary, täsirli ýörişleri, altyn gurbanlyklary, gymmatbaha daşlar bilen bezelen mukaddes ýerleri, saýlama suratlary we nepis heýkeltaraşlygy gözelligi söýýän kalba ýüzlenýär. Gulak hem bendi edilýär. Saýlanyp alnan saz oňa taý gelmez. Onuň beýik ybadathanalarynyň belent gümmezleri we sütünli geçelgeleri içinden joşup ýaýraýan, köp sesleriň owazy bilen utgaşýan çuň äheňli organyň baý labyzlary aňda haýranlyk we hormat duýgusyny döretmän bilmez.

Günä zerarly azap çekýän janyň isleg-arzuwlaryny diňe ýaňsa alýan bu daşky öwşün-şöhrat, kaşaňlyk we dabaralar içki bozulmanyň subutnamasydyr. Mesihiň dini özüni makullatmak üçin beýle özüne çekijiliklere mätäç däldir. Haçdan saçýan ýagtylykda hakyky hristiançylyk şeýle bir päk we gözəl görünýär welin, hiç bir daşky bezeg onuň hakyky gymmatyny artdyryp bilmez. Mukaddesligiň gözelligi, mylakatly we parahat ruh — Hudaýyň huzurynda gymmatly bolan şoldur.

“Stiliň şöhratlylygy hökmany suratda päk, beýik pikiriň görkezijisi däldir. Sungat barada beýik düşüňjeler, nepis we inçe zöwk köplenç dünýewi we ten höweslerine berlen akyllarda duş gelyär. Olar köplenç Şeýtan tarapyndan adamlary jan üçin zerur zatlary unutdyrmak, geljekdäki ölmez-ýitmez ýaşaýşyň nazardan düşmegine getirmek, olary çäksiz Kömekçisinden

ýüz öwürtmek we diňe şu dünýä üçin ýaşatmak maksady bilen ulanylýar.

Daşky görnüşlere esaslanýan din täzelenmedik ýürek üçin özüne çekijidir. Katolik ybadatynyň dabarasyny we dessurlary özüne imrindiriji, jadylaýjy bir güýje eýedir; şonuň bilen köpler aldanýarlar hem-de Rim Ybadathanasyna hut asmanyň derwezesi hökmünde seredip başlaýarlar. Diňe hakykatyň binýadyna aýaklaryny pugta dikip, ýürekleri Hudaýyň Ruhy tarapyndan täzelenenler onuň täsirine garşy durup bilerler. Mesih hakynda tejribeli bilime eýe bolmadyk münlerçe adam hudaýsöýüjiligiň güýjüsiz diňe görnüşlerini kabul etmäge alnyp gidiler. Şeýle din hut köpçüligiň işleýän zadadyr.

Ybadathan bagyşlamaga bolan hukugy baradaky talaby rimçilikdäkileri günä etmäge özüni erkin saýmagyna getirýär; bagyşlanmasy onsuz berilmeýän boýun alma düzgüni hem edil şonuň ýaly ýamanlyga rugsat bermäge ýykgyň edýär. Ýykylan adamyň önünde dyza çöküp, ýüreginiň gizlin pikirlerini we hyýallaryny boýun almada açýan kişi özüniň adamlyk mertebesini pese düşürýär we janyndaky her bir asyly duýgyny peseldýär. Ömrüniň günälerini ruhana açyp görkezende,—ýalňyşýan, günäkär bir pany barlyga, hem juda köp halatda şerapkeşlik we ahlaqsyzlyk bilen bozulan birine,—onuň häsiýet ölçegi peselýär, şonuň netijesinde hem ol murdarlanýar. Onuň Hudaý baradaky düşüňjesi ýykylan ynsanlyga meňzedilip peseldilýär, çünki ruhany Hudaýyň wekili hökmünde durýar. Ynsanyň ynsana edýän bu peseldiji boýun alşy dünýäni murdarlap, ony ahyrky heläkleme üçin taýýarlap gelýän ýamanlyklaryň köpüsiniň akyp çykan gizlin çeşmesidir. Şeýle-de bolsa, nebsini kanagatlandyrmagy söýýän adam üçin jany Hudaýa açmakdan görä bir pany barlyga boýun almak has ýakymlydyr. Günäden ýüz dönderenden görä, toba jerimesini çekmek ynsan tebigatyna has hoş gelýär; beden isleglerini haça çekenden görä, keçe geýim, cygyrtgan otlar we derini gyýýan zynjyrlar arkaly teni ezmek has aňsatdyr. Mesihiň boýuntyrygyna boýun egmekden görä, tennefs ýürek götermäge razı bolýan boýuntyryk nähili agyrdyr.

Mesihe ilkinji gelişi döwründäki Ýewreý ybadathanasy bilen Rim Ybadathanasynyň arasynda göze ilýän bir meňzeşlik bar. Ýewreýler Hudaýyň kanunynyň her bir ýörelgesini gizlinlikde aýak astyna salýarkalar, daşyndan onuň buýrukларыny berjaý etmekde berk we yhlasa meňzeýän talapkärlik görkezýärdiler; ony boýun egmegi agyr hem-de ýükli edýän talaplar we däp-dessurlar bilen ýükläpdiler. Ýewreýler kanuna hormat goýýandyklaryny ykrar edişleri ýaly, rimçiler hem haça hormat goýýandyklaryny öňe sürýärler. Olar Mesihiň görgüleriniň nyşanyny belende göterýärler, emma öz ýaşaýyşlarynda şol nyşanyň aňladýan Şahsyny inkär edýärler.

Papistler öz ybadathanalarynyň üstünde, gurbanlyklarynyň üstünde we egin-eşikleriniň üstünde haçlary goýýarlar. Her ýerde haçın alamaty görünýär. Her ýerde ol daşyndan hormatlanýýar we beýgeldilýär. Emma Mesihiň taglymatlary manysyz dessurlaryň, ýalan düşündirişleriň we gazaply talaplaryň üýşmeginiň astynda gömlüp galýar. Halasgäriň janygatyly ýahudylar hakdaky sözleri Rim Katolik Buthanasynyň ýolbaşçylaryna has-da güýçli derejede degişlidir: “Olar agyr ýüklere daňyp, götermäge kyn zatlary adamlaryň eginlerine ýükleýärler; emma özleri olary barmaklarynyň biri bilen hem gozgatmak islemeýärler.” Matta 23:4. Wyždanly janlar gaharlandyrylan Hudaýyň gazabyndan howatyr edip, hemişelik gorky içinde saklanýýar, şol bir wagtyň özünde ybadathananyň köp mertebeli adamlary nepislikde

we ten höwesiniň lezzetlerinde ýaşayarlar.

Şekillere we mukaddes galyndylara ybadat etmek, mukaddesleri çagyrmak we papany beýgeltmek — halkyň aňyny Hudaýdan hem-de Onuň Oglundan sowmak üçin Şeýtanyň ulanyan serişdeleridir. Olary heläkçilige eltmeň maksady bilen, ol olaryň ünsüni diňe Özüniň üsti bilen halas tapyp biljek Zatdan sowmaga dyrjaşýar. Ol olary şeýle bir zada gönükdirer welin, ol: «Ýanyňa geliň, eý ähli zähmet çekýänler we ýük astynda ezilýänler, Men size rahatlyk bereýin» diýen Şol Biriniň ýerine tutulyp bilner. Matta 11:28.

“Şeýtanyň hemişelik tagallasy Hudaýyň häsiýetini, günäniň tebigatyny we beýik göreşde hakykatdan hem paýda duran meseleleri ýoýup görkezmekden ybaratdyr. Onuň mekir sophizmleri ylahy kanunyň borçlulygyny peseldýär we adamlara günä etmäge ygtyýar berýär. Şol bir wagtyň özünde-de ol olarda Hudaý barada ýalan düşüňjeleri ösdürýär, şeýlelikde olar Ony söýgi bilen däl-de, eýsem gorky we ýigrenç bilen kabul edýärler. Onuň öz häsiýetine mahsus zalymlyk Ýaradana degişli edilýär; ol din ulgamlarynda şekillendirilýär we ybadatyň görnüşlerinde beýan edilýär. Şeýlelikde adamlaryň aňy kör bolýar, we Şeýtan olary Hudaýa garşy söweşmek üçin öz wekilleri hökmünde ele alýar. Ylahy häsiýetler barada ýoýlan düşüňjeler arkaly butparaz milletler Hudaýlygyň merhemetini gazanmak üçin ynsan gurbanlyklarynyň zerurdygyna ynandyryldy; we butparazlygyň dürli görnüşleriniň astynda elhenç zalymlyklar amala aşyryldy.”

Rim katolik ybadathanasy, butparazlygyň görnüşleri bilen hristiançylygy birleşdirip we butparazlyk ýaly, Hudaýyň häsiýetini nädogry görkezmek bilen, iň bolmanda şonça-da zalym we ýigrenji usullara ýüz urdy. Rimniň agalyk eden günlerinde onuň taglymatlaryna razylyk bermäge mejbur etmek üçin gynamanyň gurallary bardy. Onuň talaplaryna boýun egmejekler üçin oda ýakylýan sütün bardy. Hökümiň dowamynda aýan edilýänçä hiç haçan bilinmejek möçberdäki gyrgynçylyklar boldy. Ybadathananyň mertebeli ýolbaşçylary, öz hojaýyny Şeýtanyň astynda, mümkin bolan iň uly azaby ýetirmegiň we pidanyň janyny çykarman saklamagyň serişdelerini oýlap tapmagy öwrendiler. Köp halatlarda ol dowzahdan çykan ýaly amal, adam çydamlylygynyň iň soňky çäğine çenli gaýtalanyp duruldy; ahyrsoňy tebigat göreşi goýberdi-de, ezýet çekýän kişi ölümü süýji bir halas boluş hökmünde garşylady.

Rimanyň garşydaşlarynyň ykbaly şeýle boldy. Onuň yzyna eýerijiler üçin bolsa, onuň elinde gamçynyň terbiýesi, açlygyň horlugy we teni jebir-jepada salýan, ýürek bulandyran her dürli riýazat bardy. Gökleriň razylygyny gazanmak üçin toba edýänler, tebigatyň kanunlaryny bozmak arkaly Hudaýyň kanunlaryny-da bozdular. Olara, adamyň ýer ýüzündäki ýaşayşyny bereketlendirmek we şatlandyrmak üçin Onuň döreden baglanyşyklaryny üzmek öwredildi. Gonamçylyklar, özleriniň tebigy mähir-söýgülerini boýun egdirmäge, öz ýakynlaryna bolan her bir rehimdarlykly pikiri we duýgyny Hudaýa ýigrenji hasap edip basyp ýatyrmaga biderek synanyşyklarda ömrüni geçiren millionlarça pidalary saklaýar.

Eger biz ýüzlerçe ýyllaryň dowamynda Şeýtanyň kesgitli rehimsizligine düşünmek isleseň, onuň Hudaý barada hiç eşitmediklerini arasynda däl-de, hut Hristian dünýäsiniň ýüreginde we bütin giňliginde nähili aýan bolandygyna düşünmek üçin, bize diňe Rim katolisizminiň taryhyna seretmek ýeterlikdir. Aldawyň bu ägirt uly ulgamy arkaly ýamanlygyň şazadasy Hudaýa masgaraçylyk getirmek we adamy betbagtçylyga sezewar etmek maksadyny amala

aşyrýar. Biz onuň özüni nädip gizläp, öz işini ybadathananyň ýolbaşçylary arkaly nähili ýerine ýetirýändigini görenimizde, onuň Mukaddes Kitaba näme üçin beýle güýçli ýigrenç görkezýändigine has gowy düşüneris. Eger şol Kitap okalsa, Hudaýyň rehim-şepagaty we söýgüsi aýan bolar; Onuň adamlaryň üstüne bu agyr ýüklüleri hiç birini ýüklärmeýändigini görner. Onuň talap edýän ähli zady döwür we puşmanly ýürek, pespäl, tabyn ruhdur.

Mesih Öz durmuşynda erkekleriň we aýallaryň jennete mynasyp edilmek üçin özüni monastýrlarda gabap ýaşamaklaryna hiç hili görelde bermeýär. Ol söýginiň we duýgudaşlygyň basylyp ýatyrylmalydygyny hiç wagt öwretmändir. Halasgäriň ýüregi söýgüden dolup-daşýardy. Adam ahlak kämilligine näçe golaýlaşsa, onuň duýgurlygy şonça-da ýitileşýär, günäni duýuşy şonça-da has çuňlaşýar, jebir çekýänlere bolan duýgudaşlygy hem şonça-da çuň bolýar. Papa özüniň Mesihiniň wekili bolandygyny öňe sürýär; ýöne onuň häsiýeti Halasgärimiziň häsiýeti bilen deňeşdirilende nähili görünýär? Mesihiniň asman Patyşasy hökmünde Özüne tagzym etmändigleri üçin adamlary zyndana ýa-da işgence gurallaryna tabşyrandygy barada hiç wagt eşidildimi? Ony kabul etmedikleri üçin olaryň ölümüne höküm eden sesi hiç wagt eşidildimi? Samariýa obalarynyň biriniň halky Ony äsgermezlik edende, resul Ýahýa gazapdan dolup: “Ýa Reb, biziň asmandan ot indirip, Ylýas eden ýaly, olary ýok etmegimizi isleýäňmi?” diýip sorady. Isa şägirdine rehimdarlyk bilen seredip, onuň gazaply ruhuny ýazgardy we şeýle diýdi: “Ynsan Ogly adam janlaryny heläk etmek üçin däl, eýsem halas etmek üçin geldi.” Luka 9:54, 56. Mesih tarapyndan ýüze çykarylan ruh bilen Onuň özüni wekili diýip atlandyrylan adamyň ruhunyň arasynda nähili uly tapawut bar!

“Rim ybadathanasy indi dünýäniň önünde özüni hoş görkezýär, elhenç zalymlyklarynyň taryhyny ötünç soramalar bilen örtýär. Ol özüni Mesih söýer eşiklere büräpdir; emma ol üýtgemändir. Geçen asyrlarda papalyga mahsus bolan her bir ýörelge şu gün hem bar. Iň garaňky döwürlerde oýlanyp tapylan taglymatlar heniz hem saklanylyp gelinýär. Hiç kim özüni aldamasyn. Protestantlaryň indi hormat bermäge şeýle taýýar bolan papalygy, Hudaýyň adamlarynyň onuň günäsini paş etmek üçin öz janlaryny howp astyna goýup orta çykan Reformasiýa günlerinde dünýäni dolandyran şol bir papalykdyr. Onda patyşalaryň we şazadalaryň üstünden agalyk eden, Hudaýa degişli ygtyýarlary özüniňki diýip iddia eden şol bir tekepbirlik we ulumsy dawa bardyr. Onuň ruhy, adam azatlygyny ýok edip, Beýik Taňrynyň mukaddeslerini öldüren döwründäkiden indi hem hiç bir derejede az rehimsiz we zalym däldir.”

Papalyk pygamberligiň onuň nähili boljakdygyny yglan edişiniň hut özidir, ýagny soňky döwürleriň ýüz döndermesidir. 2 Selanikliler 2:3, 4. Öz maksadyny iň gowy amala aşyrjak keşbi kabul etmek onuň syýasatynyň bir bölegidir; emma hameleon ýaly üýtgäp durýan daşky görnüşiniň astynda ol ýylanyň üýtgemeyän zäherini gizleýär. “Bidgatçylar bilen wada saklanmaly däldir, ne-de bidgatçylykda güman edilýän adamlar bilen” (Lenfant, 1-nji tom, 516-njy sahypa), diýip ol yglan edýär. Müň ýylyň dowamynda ýazgysy mukaddesleriň gany bilen ýazylan bu güýji indi Mesihiniň ybadathanasynyň bir bölegi hökmünde ykrar etmelimi?

Protestant ýurtlarynda katolisizmiň öňki döwürlerdäkiden has az derejede protestantçylykdan tapawutlanýandygy baradaky pikiriň öňe sürülmegi esassyz däldir. Üýtgeşiklik boldy; emma bu üýtgeşiklik papalykda däldir. Hakykatdan-da, katolisizm häzirki wagtda bar bolan

protestantçylygyň köp bölegine meňzeýär, sebäbi protestantçylyk Reformatorylaryň günlerinden bäri şeýle uly derejede pese gaçdy.

Protestant ybadathanlary dünýäniň hoşallygyny gözläp ýörkäler, ýalan mähir-şepagat olaryň gözlerini kör etdi. Olar şuny görmeýärler: ähli ýamanlyk hakynda gowy ynanmak dogrudyr diýýärler, munuň gutulgysyz netijesi hökmünde bolsa ahyrynda ähli ýagşylyk hakynda ýaman ynanarlar. Mukaddeslere bir gezeklik tabşyrylan imany gorap durmagyň deregine, olar indi, edil şeýle ýaly, Rimden özüne bolan mähirsiz garaýşy üçin ötünç soraýarlar, özleriniň dar pikirli bolandyklary üçin bagyşlanmagyny diläp ýalbarýarlar.

Rimçiliklige hiç bir hoşniýet bilen garamaýanlaryň hem uly bir topary onuň güýjünden we täsirinden abanýan howpy juda az duýýar. Köp adamlar Orta asyrlarda höküm süren akyl we ahlak garaňkylygynyň onuň taglymatlarynyň, yrymlarynyň hem-de zulumynyň ýaýramagyna amatlylyk döredendigini, emma häzirki zamanlaryň has beýik aň-düşünjesiniň, bilimiň giňden ýaýramagynyň we din meselelerinde artýan erkin pikirli çemeleşmäniň çydamsyzlygyň we zalymlygyň täzeden dikeldilmegine ýol bermeýändigini öňe sürýärler. Şeýle ýagdaýlaryň hut şu nurana döwürde ýüze çyjakdygy baradaky pikirini özi masgaralanýar. Dogrudan-da, bu nesliň üstüne akyl, ahlak we din taýdan uly bir nur saçylýar. Hudaýyň Mukaddes Sözüniň açyk sahypalarynda asmandan gelen nur dünýä saçyldy. Emma berlen nur näçe uly bolsa, ony ýoýýanlaryň we ret edýänleriň garaňkylygynyň hem şonça uly bolýandygyny ýatdan çykarmaly däldir.

Mukaddes Kitaby dogma bilen öwrenmek protestantlara papalygyň hakyky häsiýetini görkezjekdi hem-de olary ondan ýigrenmäge we ondan daş durmaga iterjekdi; emma köpler öz akyldarlygyna şeýle bir maýyl bolansoňlar, hakykata alnyp barylmal üçin Hudaýy pesgöwünlilik bilen gözlemegiň zerurlygyny duýmaýarlar. Özleriniň aň-düşünjelidigine buýsansalar-da, olar ne Mukaddes Ýazgylary, ne-de Hudaýyň güýjüni bilýärler. Olar wyždanlaryny köşeşdirmegiň bir ýoluna mätäçdirler, şonuň üçin hem in az ruhy we in kemsidiji bolan zady gözleýärler. Olaryň isleýäni Hudaýy ýatlamagyň usuly hökmünde görünjek, emma aslynda Ony ýatdan çykarmagyň usulydyr. Papalyk bularyň hemmesiniň isleglerini kanagatlandyrmaga örän laýyk gelýär. Ol adamzadyň iki topary üçin-de taýyndyr, bu toparlar tas tutuş dünýäni öz içine alýar — öz hyzmatlary arkaly gutulmak isleýänler we günäleriniň içinde gutulmak isleýänler. Onuň güýjüniň syry şudur.

“Uly intellektual garaňkylygyň bir günü papalygyň üstünligi üçin amatly bolandygy görkezildi. Entäk beýik intellektual ýagtylygyň bir gününüň hem onuň üstünligi üçin edil şonuň ýaly amatlydygy görkeziler. Geçen asyrlarda adamlar Hudaýyň Sözi bolmazdan we hakykatyň bilimi bolmazdan ýaşanlarynda, olaryň gözleri baglanypdy, hem-de aýaklarynyň önünde ýazylan duzagy görmän, münlerçesi tora düşdi. Şu nesilde bolsa köp adamlaryň gözleri ynsan çaklamalarynyň, ‘ýalan atlandyrylan ylymyň,’ şöhle saçýan ýalpyldysy bilen gamaşýar; olar tory saýgarmaýarlar we gözi baglanan ýaly, oňa edil şonça-da aňsat girýärler. Hudaý adamyň akyl güýjüniň Öz Ýaradyjysyndan gelen peşgeş hökmünde kabul edilmegini we hakykata hem-de dogrulyga hyzmat etmekde ulanylmagyny niýet edipdi; emma haçan-da buýsanç we şöhratparazlyk ösdürilip, adamlar öz nazaryýetlerini Hudaýyň Sözüniň üstünde goýsalar, onda akyl nadanlykdan hem has uly zyýan ýetirip biler. Şeýlelikde, häzirki döwrüň Mukaddes

Kitaba bolan imany sarsdyrýan galp ylymy, papalygyň, özüne çekiji görnüşleri bilen, kabul edilmegine ýol taýýarlamakda, Garaňky Asyrlarda onuň beýgeldilmegine ýol açmak üçin bilimiň saklanylyşy nähili üstünlikli bolan bolsa, şonuň ýaly üstünlikli bolar.”

“Amerikanyň Birleşen Ştatlarynda häzir dowam edýän, ybadathananyň edaralaryna we döp-dessurlaryna döwletiň goldawyny üpjün etmäge gönükdirilen hereketlerde protestantlar papistleriň yzlary bilen gidýärler. Mundan-da beteri, olar papalyga Köne Dünýäde ýitiren agalygyny protestant Amerikasynda täzeden ele almak üçin gapy açýarlar. Bu herekete has uly ähmiýet berýän zat bolsa, göz önünde tutulýan esasy maksadyň ýekşenbe gününü berjaý etmegi mejburiýet etmekdigidir — bu döp Rimden gelip çykandyr we ol muny öz häkimiýetiniň nyşany diýip öňe sürýär. Protestant ybadathanalaryna aralaşyp, olary özlerinden öň papalygyň eden ýekşenbe gününü beýgeltmek işini etmäge alyp baryan zat papalygyň ruhudyr — dünýä döp-dessurlaryna uýmak ruhy, Hudaýyň tabşyryklaryndan ýokarda ynsan döp-dessurlaryna sarpa goýmak ruhudyr.”

Eger okyjy ýakyn wagtda boljak göreşde ulanyljak serişdeleri düşünmek islese, onuň etmeli zady diňe geçmiş asyrlarda Rim şol bir maksada ýetmek üçin ulanan usullarynyň ýazgysyny yzarlamakdyr. Eger ol papistler bilen protestantlaryň birleşip, olaryň taglymatlaryny ret edýänler bilen nähili çemeleşjekdigini bilmek islese, goý, Rim şenbe güni we onuň goragçylaryna garşy nähili ruhy ýüze çykarandygyny görsün.

Butparaz permanlary, umumy geňeşler we dünýewi häkimiýet tarapyndan goldanýan ybadathana kararlary butparaz baýramyň hristian dünýäsinde hormatly orun gazanmagynyň basgançaklary boldy. Ýekşenbe gününü tutmagy mejburiýet edýän ilkinji jemgyýetçilik çäresi Konstantin tarapyndan kabul edilen kanun boldy. (A.D. 321) Bu perman şäher ilatynyň “günün mukaddes hasap edilýän gününde” dynç almagyny talap edýärdi, emma oba adamlaryna oba hojalyk işlerini dowam etdirmäge rugsat berýärdi. Aslynda butparaz kanun bolsa-da, ol imperator tarapyndan hristiançylygy ýüzleý kabul edeninden soň ýerine ýetirildi.

Patyşalyk buýrugy Hudaýy ygtyýaryň ýeterlik ornuny tutup bilmändigi sebäpli, şazadalaryň göwnüni tapmaga çalyşýan hem-de Konstantiniň aýratyn dosty we ýaranjaňy bolan ýepiskop Ýewsebiý, Mesihniň Şenbe gününü Ýekşenbe gününe geçirendigi baradaky talaby öňe sürdi. Täze taglymaty subut etmek üçin Mukaddes Ýazgylardan ýekeje-de şaýatlyk getirilmedi. Ýewsebiýiň özi-de, bilmän, onuň ýalandygyny ykrar edýär we bu üýtgeşmäniň hakyky awtorlaryna görkezýär. Ol şeýle diýýär: “Ähli zatlar, ýagny Şenbe güni berjaý edilmegi borç bolan näme bolsa, bularyň ählisini biz Rebbiň gününe geçirdik.” —Robert Cox, Sabbath Laws and Sabbath Duties, 538-nji sahypa. Emma, Ýekşenbe baradaky delil, näçe esassyz bolsa-da, adamlary Rebbiň Şenbesini depgilemäge has-da batyrlandyrdy. Dünýä tarapyndan hormatlanylmagy isleýänleriň ählisi şol giňden kabul edilen baýramy kabul etdiler.

Papalyk berkidilip, pugta berkarar bolansoň, Ýekşenbe güni beýgeltmek işi dowam etdirildi. Belli bir wagtlap halk, ybadathana gatnaşmaýan mahaly, oba hojalyk işleri bilen meşgullandy we ýedinji gün heniz hem Sabat hökmünde hasap edilýärdi. Emma üýtgeşme kem-kemden amala aşyryldy. Mukaddes gullukdaky adamlara Ýekşenbe güni haýsydyr bir raýat dawasynda höküm çykarmak gadagan edildi. Munuň yz ýanyndan, derejesi nähili bolandygyna garamazdan, ähli adamlara erkin adamlara jerime, hyzmatkärler bolsa gamçy jezasy howpy

astynda adaty zähmetden saklanmak buýruldy. Soňra baý adamlaryň emläkleriniň ýarysyny ýitirmek bilen jezalandyrylmalydygy karar edildi; ahyrynda bolsa, eger henizem garşylykly bolsalar, olaryň gul edilmelidigi bellendi. Aşaky gatlaklar bolsa ebedi sürgüne sezewar edilmelidi.

“Möjüzeler de devreye sokuldu. Başka harikalar arasında, Pazar günü tarlasını sürmeye hazırlanan bir çiftçinin sabanını bir demirle temizlerken, o demirin eline yapışıp kaldığı ve iki yıl boyunca onu yanında taşıdığı, ‘kendisine son derece büyük acı ve utanç vererek’ diye nakledildi.—Francis West, Rab’bin Günü Üzerine Tarihî ve Tatbikî Söylev, sayfa 174.”

“Soňra papa ýekşenbe gününüň düzgünini bozýanlary ybadathana ruhanysynyň duýdurmalýdygy we olaryň ybadathana gidip, dogadileg etmegini islemegi barada görkezme berdi; ýogsam olar öz başlaryna-da, goňşularynyň başyna-da uly bir bela getirip bilerler. Bir ybadathana geňesi, soňralar juda giňden ulanylan, hatda protestantlar tarapyndan hem öňe sürülen şu delili orta atdy: adamlar ýekşenbe günü zähmet çekip ýörkä ýyldyrym urup zarba alanlygy sebäpli, ol hökman Sabat bolmalydyr. “Olaryň bu günü äsgermezligine garşy Hudaýyň gazabynyň näderejede beýik bolandygy aç-açan görünýär,” diýip ýokary ruhanylar aýtdylar. Soňra ruhanylaryň we hyzmatkärleriň, patyşalaryň we şazadalaryň, şeýle hem ähli wepaly halkyň “günüň öz hormatyna gaýtarylmagy we hristiançylygyň abraýy üçin mundan beýläk has takwa görnüşde berjaý edilmegi ugrunda ähli güýjüni we aladasyny sarp etmegi” barada çagyrys edildi.—Thomas Morer, Discourse in Six Dialogues on the Name, Notion, and Observation of the Lord’s Day, page 271.

Geňesleriň kararlarynyň ýeterlik dälidigi belli bolansoň, dünýewi häkimiýetlerden halkyň ýüregine gorky saljak hem-de olary ýekşenbe günü zähmet çekmekden saklanmaga mejbur etjek bir perman çykarmak haýyş edildi. Rimde geçirilen bir sinodda öňki ähli kararlara has uly güýç we dabaralandyrys bilen täzeden tassyknama berildi. Şeýle hem olar ybadathana kanunçylygyna girizildi we diýen ýaly ähli Hristian äleminde raýat häkimiýetleri tarapyndan ýerine ýetirildi. (Seret: Heylyn, History of the Sabbath, pt. 2, ch. 5, sec. 7.)

Muňa garamazdan, Ýekşenbe gününe eýermek üçin Mukaddes Ýazgydan ygtyýaryň ýoklugy az bolmadyk derejede kyn ýagdaýa salýardy. Adamlar öz mugallymlarynyň Rebbiň anyk beýannamasyny, ýagny: «Ýedinji gün Hudaýyň Rebbiniň Sabatydyr», Gün gününe hormat goýmak üçin bir gapdala goýmaga nähili hakynyň bardygyny sorag astyna alýardylar. Mukaddes Kitapdan şaýatlygyň ýetmezçiligini doldurmak üçin başga tilsimler zerur boldy. On ikinji asyryň ahylaryna golaý Angliýanyň ýygnaklaryna baryp gören Ýekşenbäniň bir yhlasly tarapdary hakykata wepaly şaýatlar tarapyndan garşy alyndy; onuň tagallalary şeýle bir netije bermedi welin, ol ýurduň içinden bir möhletlik çykyp gitdi-de, öz taglymatlaryny güýje girizmegiň bir ýoluny agtardy. Ol gaýdyp gelende, ýetmezçilik doldurylypdy, we soňraky zähmetlerinde ol has uly üstünlik gazandy. Özi bilen Hudaýyň Özünden gelýänmişin diýlip görkezilen bir ýazgy getirdi; onda Ýekşenbäni berjaý etmek üçin zerur buýruk, şeýle hem boýun egmeýänleri gorkuzmak üçin elhenç haýbatlar bardy. Bu gymmatly resminama — goldaýan düzgüni ýaly iň pes derejeli galplyk bolup — gökden düşendigi we Iýerusalimde, Golgotada, Mukaddes Simeonyň gurbanlyk sypasynyň üstünde tapylandygy aýdylypdy. Emma hakykatda, onuň çykan çeşmesi Rimdäki papalyk köşgüdi. Ybadathananyň güýjüni we

rowaçlygyny ilerletmek üçin edilen hileler we galp ýazgylar ähli döwürlerde papalyk ierarhiýasy tarapyndan kanuny hasaplanypdyr.

Bu ýygyny şenbe günü öýleden soň dokuzynjy sagatdan, ýagny sagat üçden başlap, duşenbe günü gün dogýança zähmeti gadagan edýärdi; onuň ygtyýarlylygynyň köp sanly gudratlar bilen tassyklanandygy yglan edilýärdi. Bellenen sagatdan soň zähmet çeken adamlaryň ysmaz keseline uçrandygy habar berilýärdi. Öz dänesini üwütmäge synanyşan bir degirmençi onuň ýerine daşyp çykýan gan joşgunyny gördi, hem-de suwuň güýçli akymyna garamazdan, degirmeniň çarhy hereketsiz durdy. Hamyry peje salan bir aýal, peç örän gyzgyn bolsa-da, ony çykarynda, onuň çigligine galandygyny gördi. Başga biri bolsa, dokuzynjy sagatda bişirmek üçin hamyr taýýarlan bolsa-da, ony duşenbe gününe çenli bir gyra goýmagy ýüregine düwdi; emma ertesi gün onuň ylahy güýç bilen çörekler öwürlip, bişirilendigini gördi. Şenbe günü dokuzynjy sagatdan soň çörek bişiren bir adam ertesi irden ony döwende, onuň içinden gan syrygyp çykdy. Ýekşenbe gününüň mukaddesligini berkitmäge çalyşýanlar şeýle manysyz hem-de yryma uýýan toslamalar arkaly tagalla etdiler. (Ser. Roger de Hoveden, *Annals*, 2-nji jilt, 526–530-njy sah.)

Şotlandiýada, Angliýada bolşy ýaly, ýekşenbe gününe has uly hormat gadymy Sabatyň bir bölegini onuň bilen birleşdirmek arkaly üpjün edildi. Emma mukaddes tutulmaly wagt dürli bolupdy. Şotlandiýanyň patyşasynyň bir permanasynda şeýle diýilýärdi: “şenbe günü günortan sagat on ikiden başlap mukaddes hasap edilmelidir” we şol wagtdan duşenbe günü ertire çenli hiç bir adam dünýä işlerine gatnaşmaly däldir.—Morer, 290, 291-nji sahypalar.

Ýöne ýekşenbe gününü mukaddes etmek ugrunda edilýän ähli tagallalara garamazdan, papistler özleri hem Sabadyň ylahy ygtyýarlygyny we onuň ornuny alan düzgüniň ynsan gelip çykyşlydygyny aç-açan boýun aldylar. On altynjy asyrda papalyk geňeşi muny düşnükli beýan edip şeýle diýdi: “Ähli mesihiler ýatlarynda tutsunlar: ýedinji gün Hudaý tarapyndan mukaddes edildi we ol diňe ýahudylar tarapyndan däl, eýsem Hudaýa ybadat edýäris diýýän beýlekileriň hemmesi tarapyndan hem kabul edilip, berjaý edilipdir; emma biz mesihiler olaryň Sabadyny Rebbiň Gününe öwürdük.” — Ibid., 281, 282-nji sahypalar. Ylahy kanuna el urýanlar edýän işleriniň häsiýetinden bihabar däldiler. Olar bilkastlaýyn özlərini Hudaýdan ýokary goýýardylar.

Özü bilen ylalaşmaýanlara garşy Rim syýasatynyň täsirli bir mysaly waldenlilere garşy uzak hem ganly yzarlamada görkezildi; olaryň käbiri Sabaty berjaý edijilerdi. Başgalar hem dördünji buýruga wepalylyklary sebäpli şuna meňzeş görnüşde jebir çekdiler. Efiopiýa we Abyssiniýa ybadathanalarynyň taryhy aýratyn ähmiýetlidir. Garaňky Asyrlaryň tümlüginin arasynda Merkezi Afrikanyň mesihçileri dünýäniň nazaryndan düşüp, ýatdan çykaryldy, we olar köp asyrlaryň dowamynda öz imanlaryny berjaý etmekde azatlykdan peýdalandylar. Emma ahyrsoňy Rim olaryň bardygyny bildi, we Abyssiniýanyň imperatory tiz wagtda papany Mesihniň ýerdäki wekili hökmünde ykrar etmäge aldandyryldy. Munuň yzy bilen başga eglişikler hem boldy.

Iň agyr jezalaryň astynda Şenbe gününü berjaý etmegi gadagan edýän perman çykaryldy. (Seret: Michael Geddes, *Church History of Ethiopia*, sahypalar 311, 312.) Emma papalyk zulmy tiz wagtdan şeýle bir eziji boýuntyryk boldy welin, Abyssiniýalylar ony boýunlaryndan

syndyrmagy ýüreklerine düwdüler. Elhenç göreşden soň rimçiler olaryň ýurt çäklerinden kowuldy, we gadymy iman dikeldildi. Ybadathanalar azatlyklaryna şatlandylar, we olar aldaw, fanatizm hem-de Rimiň despotik häkimiýeti barada öwrenen sapagyny hiç wagt unutman galdylar. Özleriniň ýalňyz ýurdunyň çäginde olar hristian dünýäsiniň galan bölegine näbelli halda galmaga razy boldular.

Afrikanyň ybadathanalary Sabady, papalyk ybadathanasynyň doly dönüklige düşmezinden ön tutşy ýaly tutýardylar. Olar Hudaýyň buýrugyna boýun bolup, ýedinji günü saklap ýören bolsalar-da, ybadathananyň adatyňa laýyklykda ýekşenbe günü işden saklanýardylar. Iň ýokary häkimiýete eýe bolandan soň, Rim özküsini beýgeltmek üçin Hudaýyň Sabadyny depeläp geçdi; emma tas mün ýyl bäri gizlin galan Afrikanyň ybadathanalary bu dönüklige gatnaşmadylar. Olar Rimiň agalygynyň astyna getirilende, hakykyny bir gyra süşürüp, ýalan Sabady beýgeltmäge mejbur edildiler; ýöne öz garaşsyzlyklaryny täzedan gazanan badyna, olar dördünji buýrugy boýun bolmaga dolandylar.

Geçmişin bu ýazgylary Rimiň hakyky Sabata we ony goraýanlara garşy duşmançylygyny, şeýle hem öz döreden düzgünini hormatlamak üçin onuň ulanýan serişdelerini aýdyň ýüze çykarýar. Hudaýyň Sözi, ýekşenbäni beýgeltmek üçin Rim-katolikleri bilen protestantlaryň birleşjek wagtларыnda bu wakalaryň gaýtadan gaýtalanjakdygyny öwredýär.

Ylham 13-däki pygamberlik, goýun ýaly şahly bolan haýwan arkaly görkezilen güýjüň “ýeri we onuň üstünde ýaşaýanlary” papalyga ybadat etdirejekdigini yglan edýär — ol ýerde bu güýç “gaplaňa meňzeş” haýwan bilen nyşanlandyrylýar. Iki şahly haýwan hem “ýerde ýaşaýanlara, haýwanyň şekilini ýasamalydyklaryny” aýtmaly; mundan başga-da, ol “kiçä hem uluga, baý hem garyba, azat hem gul” barysyna-da haýwanyň nyşany kabul etmegi buýurmaly. Ylham 13:11–16. Goýun ýaly şahly bolan haýwan arkaly görkezilen güýjüň Amerikanyň Birleşen Ştatlarydygy, we bu pygamberligiň Amerikanyň Birleşen Ştatlary Rimiň öz hökümranygynyň aýratyn ykrarnamasy diýip öňe sürýän ýekşenbe gününe berjaý edilişi mejbury edende amala aşjakdygy görkezildi. Emma papalyga görkeziljek bu tagzymda Amerikanyň Birleşen Ştatlary ýeke bolmaz. Bir wagtlar onuň agalygyny ykrar eden ýurtlarda Rimiň täsiri henizem ýok bolup gutaran däl. Pygamberlik bolsa onuň güýjüniň täzedan dikeldiljekdigini öňünden aýdýar. “Men onuň kelleleriniň biriniň ölümi ýaralanan ýaly bolandygyny gördüm; emma onuň ölümi ýarasy sagaldy; bütün dünýä haýwana haýran galyp onuň yzyna düşdi.” 3-nji aýat. Ölümi ýaranyň urulmagy 1798-nji ýylda papalygyň ýyklyşyna yşarat edýär. Şondan soň, pygamberiň aýdýşy ýaly, “onuň ölümi ýarasy sagaldy; bütün dünýä haýwana haýran galyp onuň yzyna düşdi.” Pawlus “günä adamsynyň” ikinji gelişe çenli dowam etjekdigini aýk aýdýar. 2 Selanikliler 2:3–8. Ol zamananyň iň ahyrky çäginde çenli aldaw işini dowam etdirer. Ylhamy ýazan hem, ýene papalyga salgylanyp, şeýle diýýär: “Ýerde ýaşaýanlaryň hemmesi oňa ybadat eder; olaryň atlary ýaşaýş kitabýnda ýazylmadykdyr.” Ylham 13:8. Köne dünýäde-de, Täze dünýäde-de papalyk diňe Rim Ybadathanasynyň ygtyýaryna daýanýan ýekşenbe düzgünine görkezilen hormat arkaly tagzym kabul eder.

On dokuzynjy asyryň ortalaryndan bäri Amerikanyň Birleşen Ştatlarynda pygamberlik öwrenijileri bu şaýatlygy dünýä hödürlep gelýärler. Häzir bolup geçýän wakalarda şol öňünden

aýdylan sözüň ýerine ýetmegine tarap çalt öňe gidişlik görünýär. Protestant mugallymlarynda-da, Hudaý tarapyndan berlen ygtyýarlyk barada, ýekşenbe gününe eýermegiň peýdasyna edilýän şol bir talap bar; şeýle hem Hudaýyň buýrugynyň ýerini doldurmak üçin gudratlar oýlap tapan papalyk ýolbaşçylaryndaky ýaly, Mükaddes Ýazgylardan deliliň şol bir ýoklugy bar. Hudaýyň hökümleriniň adamlara ýekşenbe-sabaty bozandyklary üçin iberilýändigini baradaky tassyklaýyş ýene-de gaýtalanar; ol eýýäm öňe sürlüp başlanýar. Ýekşenbe gününe eýerilmegini mejbur etmek ugrundaky hereket hem çalt depgin bilen güýjeýär.

Öz paýhasy we mekirligi bilen Rim ybadathanasy haýran galdyryjydyr. Ol geljekde nämeleriň boljakdygyny okaýar. Protestan ybadathanalarynyň galp sabady kabul etmeleri bilen özüne hormat goýýandyklaryny we muny hut özi geçmişde ulanan serişdeleri arkaly mejbury berjaý etdirmäge taýýarlanýandyklaryny görüp, ol öz wagtyna garaşýar. Hakykatyň nuruny ret edýänler, onuň özünden gelip çykan bir düzgüni beýgeltmek üçin, özüni ýalňyşsyz diýip atlandyran bu häkimiýetiň kömegini ýene-de gözlärler. Bu işde ol Protestantlara kömege nähili taýýarlyk bilen geljekdigini çaklamak kyn däl. Ybadathana boýun egmeýänler bilen nähili çemeleşmelidigini papalyk ýolbaşçylardan gowy kim biler?

Bütün dünýä boýunça ähli şahalary bilen Rim Katolik Ybadathanasy papalyk tagtynyň gözegçiligindäki hem-de onuň bähbitlerine hyzmat etmek üçin niýetlenen ägirt uly bitewi bir guramany emele getirýär. Ýeriň ýüzündäki her bir ýurtda ýaşaýan millionlarça agzalaryna özlerni papaga wepalylyk borjy bilen bagly hasap etmek öwredilýär. Olaryň milleti ýa-da döwleti nähili bolsa-da, olar ybadathananyň häkimiýetini beýleki ähli häkimiýetlerden ýokarda tutmalydyrlar. Olar döwlete wepadarlyk kasamyny eden bolsalar-da, munuň aňyrsynda Rime boýun bolmak baradaky ant durýar; bu ant olary onuň bähbitlerine garşy gelýän her bir borçnamadan boşadýar.

“Taryh onuň milletleriň işlerine çylşyrymly we dyngysyz tagallalar bilen aralaşmaga çalyşandygyna şaýatlyk edýär; hem-de bir daýanç gazanandan soň, hatda şazadalaryň hem halklaryň heläk bolmagy hasabyna-da öz maksatlaryny ilerletmäge synanyşandygyna şaýatlyk edýär. Milady 1204-nji ýylda Papa Innokentiý III Arragonyň patyşasy Petr II-den aşakdaky adatdan daşary kasamy aldy: ‘Men, Arragonlylaryň patyşasy Petr, öz jenabym Papa Innokentiýe, onuň katolik mirasdüşerlerine we Rim ybadathanasyna hemişe wepaly hem tabyn boljakdygymy ykrar edýärim we wada berýärim, hem-de katolik imanyny gorap, bidgatçy azgynlygy yzarlamak bilen, öz patyşalygymy onuň tabynlygynda wepadarlyk bilen saklajakdygymy bildirýärim.’ —John Dowling, *The History of Romanism*, b. 5, ch. 6, sec.

“55. Bu, Rim pontifikiniň häkimiýeti baradaky ‘imperatorlary tagtdan düşürmäge onuň ygtyýarlydygy’ hem-de ‘adalatsyz hökümdarlara bolan tabynlyk borjundan raýatlary boşadyp bilýändigini’ hakydaky talaplar bilen sazlaşýar.” —Mosheim, b. 3, cent. 11, pt. 2, ch. 2, sec. 9, note 17.

“Şeýle hem muny ýatda saklamaly: Rim hiç haçan üýtgemeýändigini buýsanç bilen aýdýar. Grigoriý VII-niň we Innocent III-niň ýörelgeleri heniz hem Rim Katolik Kilisesiniň ýörelgeleridir. Eger onda diňe güýç bolan bolsa, olary öňki asyrlarda görkezilen gaýrat bilen häzir hem amala aşyrdy. Protestantlar, ýekşenbe gününü beýgeltmek işinde Rimiň kömegini

kabul etmegi teklip edenlerinde, näme edýänlerini juda az bilýärler. Olar öz maksatlarynyň amala aşmagyna ymtylýan mahaly, Rim öz güýjüni gaýtadan dikeltmäge, ýitiren agalygyny täzeden gazanmaga çalyşýar. Bir gezek Amerikanyň Birleşen Şatlarynda kilisäniň döwletiň güýjüni ulanmagyna ýa-da dolandyrmagyna ýol berilýär diýen ýörelge berkidilse; dini berjaý edişleriň dünýewi kanunlar arkaly mejbury edilip bilinjekdigi kabul edilse; gysgaça aýdylanda, kilise bilen döwletiň ygtyýarynyň wyždana höküm etmelidigi ýörelgesi ornaşdyrylsa, onda bu ýurtda Rimiň ýeňşi kepillendirilendir.

“Hudaýyň Sözi golaýlap gelýän howp barada duýduryş berdi; eger bu äsgerilmedik bolsa, protestant dünýäsi Rimiň maksatlarynyň hakykatda nämedigini, diňe duzaga düşmekden gutulmak üçin aşa giç bolanda biler. Ol sessiz-üýnsüz güýçlenýär. Onuň taglymatlary kanun çykaryjy mejlislerde, ybadathanalarda hem-de adamlaryň ýüreklerinde öz täsirini ýetirýär. Ol beýik we ägirt uly gurluşlaryny gurýar; olaryň gizlin jümmüşlerinde onuň öňki yzarlamalary ýene-de gaýtalanar. Ol gizlinlik bilen we hiç kime bildirmän, wagty gelip urgy bermek üçin öz maksadyny öňe sürmek ugrunda güýçlerini berkidýär. Onuň isleýäni diňe amatly orun, we bu eýýäm oňa berilýär. Biz tiz wagtda Rim unsurynyň maksadynyň nämedigini göreris we duýarys. Kim Hudaýyň Sözüne ynanyň, oňa boýun egse, şonuň netijesinde ýazgarylyşa we yzarlanmaga sezewar bolar.” The Great Controversy, 563–581.